

KOSTYUM DIZAYNI TADQIQOTLARI TAHLILI

R.M.Muhammaddinova

“Yengil sanoat muhamdisligi” kafedrası M41-25 guruh magistranti,

Valiyev G.N.

Farg‘ona davlat texnika universiteti

“Yengil sanoat muhamdisligi” kafedrası professori.

R.M.Muhammaddinova, Valiyev G.N. - Kostyum dizayni tadqiqotlari tahlili.

Р.М.Мухаммадаминова, Г.Н. Валиев. - Анализ исследований по дизайну костюма.

R.M. Muhammaddinova, G.N. Valiyev - Analysis of Research on Costume Design.

Annotatsiya: Mazkur maqolada kostyum dizayni sohasida olib borilgan ilmiy tadqiqotlar, ularning nazariy asoslari, metodologik yondashuvlari hamda amaliy natijalari tizimli tahlil qilinadi. Kostyum dizayni nafaqat estetik, balki texnologik, ergonomik va madaniy omillar bilan uzviy bog‘liq bo‘lgan ko‘p qirrali fan sifatida ko‘rib chiqiladi. Tadqiqot davomida tarixiy, badiiy va texnik jihatdan kostyum yaratish tamoyillari, shuningdek, zamonaviy modadagi innovatsion yondashuvlar — 3D texnologiyalar, ekologik toza materiallar, biotolalar va raqamli dizayn dasturlarining qo‘llanilishi o‘rganiladi. Natijalar shuni ko‘rsatadiki, kostyum dizayni sohasidagi ilmiy tadqiqotlar madaniy merosni saqlash bilan birga, yangi avlod dizaynerlarini estetik va funksional mukammallikka yo‘naltirishda muhim ilmiy asos bo‘lib xizmat qilmoqda.

Kalit so‘zlar: kostyum dizayni, moda, estetika, ergonomika, innovatsiya, kompozitsiya, 3D texnologiya, raqamli dizayn, ekologik materiallar, madaniy meros, shakl, siluet, faktura, tekstura, koloristika, kiyim arxitekturası, funksional dizayn, aralash materiallar, modellashtirish, kreativ yondashuv.

Аннотация: В данной статье проводится системный анализ научных исследований в области дизайна костюма, их теоретических основ, методологических подходов и практических результатов. Дизайн костюма рассматривается как многогранная дисциплина, тесно связанная не только с эстетическими, но и с технологическими, эргономическими и культурными факторами. В ходе исследования изучаются исторические, художественные и технические принципы создания костюма, а также современные инновационные подходы в моде — применение 3D-технологий, экологически чистых материалов, биоволокон и цифровых дизайнерских программ. Результаты показывают, что

научные исследования в области дизайна костюма служат не только сохранению культурного наследия, но и формированию нового поколения дизайнеров, ориентированных на эстетическое и функциональное совершенство.

Ключевые слова: дизайн костюма, мода, эстетика, эргономика, инновации, композиция, 3D-технологии, цифровой дизайн, экологические материалы, культурное наследие, форма, силуэт, фактура, текстура, колористика, архитектура одежды, функциональный дизайн, смешанные материалы, моделирование, креативный подход.

Abstract: This article presents a systematic analysis of scientific research in the field of costume design, including its theoretical foundations, methodological approaches, and practical outcomes. Costume design is examined as a multidisciplinary field closely interconnected with aesthetic, technological, ergonomic, and cultural factors. The study explores the historical, artistic, and technical principles of costume creation, as well as modern innovative approaches in fashion — the use of 3D technologies, eco-friendly materials, bio-fibers, and digital design software. The results indicate that scientific research in costume design not only contributes to the preservation of cultural heritage but also serves as an important academic foundation for guiding new generations of designers toward aesthetic and functional excellence.

Keywords: costume design, fashion, aesthetics, ergonomics, innovation, composition, 3D technology, digital design, eco-friendly materials, cultural heritage, form, silhouette, texture, fabric structure, coloristics, clothing architecture, functional design, mixed materials, modeling, creative approach.

Kostyum dizayni inson madaniyatining ajralmas qismi bo‘lib, u estetik, ijtimoiy va texnologik omillar uyg‘unligini ifodalaydi. Har bir davr va jamiyatda kostyum insonning ijtimoiy mavqeini, madaniy qarashlarini va estetik didini ifodalovchi belgidir. Shu sababli kostyum dizayni sohasidagi tadqiqotlar nafaqat moda sanoatining rivojlanishiga, balki milliy identifikatsiyani saqlash va zamonaviy badiiy tafakkurni shakllantirishga xizmat qiladi. Bugungi kunda kostyum dizayni tadqiqotlari integrativ yo‘nalishda olib borilib, texnologiya, ekologiya, san’atshunoslik va antropologiya fanlari bilan uzviy bog‘langan.

Kiyimdagi dizayn nazariyasi, ergonomika, materialshunoslik va madaniyatshunoslik asosida kostyum yaratish jarayonlari tahlil qilinmoqda. Shuningdek, innovatsion yondashuvlar — 3D modellashtirish, raqamli eskizlashtirish, biopolimer va qayta ishlangan tolalardan foydalanish — bu yo‘nalishni yangi bosqichga olib chiqmoqda [1].

Kostyum dizayni nazariyasi estetik, texnologik va funktsional tamoyillarni o‘z ichiga oladi. Dizaynning markazida inson turadi — uning anatomiya, fiziologik qulaylik, psixologik idrok va ijtimoiy roli asosiy mezon sifatida ko‘riladi. Kostyum dizayni bo‘yicha

tadqiqotlar uch asosiy yo'nalishda olib boriladi: tarixiy-estetik, texnologik va innovatsion-amaliy. Tarixiy-estetik tadqiqotlar kostyumning madaniy ildizlarini o'rganishga qaratilgan bo'lib, u milliy kiyimlar, ularning kompozitsion tuzilishi, ornamentika, material va bezak texnikalari bilan bog'liq.

O'zbekiston, Fransiya, Yaponiya, Italiya kabi mamlakatlarda kostyum dizayni milliy an'analar asosida shakllangan bo'lib, zamonaviy modaga o'z ta'sirini o'tkazmoqda. Milliy liboslarda rang uyg'unligi, geometrik naqshlar, materiallar va shakl kompozitsiyasi madaniy kod sifatida o'rganiladi. Texnologik yo'nalishdagi tadqiqotlar esa ishlab chiqarish jarayonlarini takomillashtirish, ergonomika va material tanlash mezonlarini optimallashtirishga qaratilgan. So'nggi yillarda kostyum yaratishda sintetik, biopolimer, kompozit va qayta ishlangan materiallar keng qo'llanilmoqda. Bunday materiallar nafaqat mustahkamlik va yengillikni, balki ekologik xavfsizlikni ham ta'minlaydi. Masalan, "eko-moda" konsepsiyasi asosida ishlab chiqilgan kiyimlar qayta ishlanadigan materiallardan tayyorlanib, uglerod izini kamaytirishga xizmat qiladi[2].

Nanotexnologiyalar yordamida yaratilgan matolar esa antibakterial, suv itaruvchi va issiqlikni saqlovchi xususiyatlarga ega bo'lib, funksional kiyimlar dizaynini yangi bosqichga olib chiqmoqda. Innovatsion-amaliy tadqiqotlar kostyum dizaynini raqamli muhitga integratsiya qilish bilan bog'liq. 3D modellash, virtual provka tizimlari va sun'iy intellekt asosida dizayn generatsiyasi bugungi kun kostyum dizaynerlari uchun yangi imkoniyatlar ochmoqda.

CLO3D, Marvelous Designer, AutoCAD Fashion kabi dasturlar orqali kiyim shaklini vizualizatsiya qilish, mato harakatini simulyatsiya qilish va ishlab chiqarish jarayonini tezlashtirish mumkin. Bu yondashuv vaqt va resurslarni tejab, dizayn jarayonini ilmiy asoslangan modelga aylantiradi. Kostyum dizaynidagi ilmiy yondashuvning yana bir muhim jihati — ergonomika va antropometriya. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, kiyim inson tanasining harakat dinamikasiga mos bo'lishi, qulaylik, havoning aylanishi va issiqlik almashinuvini ta'minlashi lozim. Shu sababli kostyum dizaynida tana o'lchamlari, pozitsion harakatlar, tibbiy talablar asosida shakl va konstruksiya belgilanadi[3].

Dizaynerlar fiziologik qulaylik va estetik uyg'unlik o'rtasida muvozanat yaratishga intiladi. Kostyum dizaynining zamonaviy tadqiqotlari shuningdek, ijtimoiy psixologiya bilan ham uzviy bog'liq. Kiyim insonning o'zini ifoda etish vositasi sifatida qaralib, uning psixologik ta'siri o'rganilmoqda. Rang, shakl, faktura va siluet inson kayfiyati, o'ziga ishonchi va ijtimoiy qabul qilinishiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Shu bois kostyum dizaynidagi koloristika, tekstura va vizual idrokni tadqiq etuvchi ilmiy ishlanmalar muhim ahamiyat kasb etadi. Kostyum dizaynining evolyutsion rivojlanishida san'at, moda va texnologiya o'rtasidagi sintez asosiy yo'nalish sifatida qaraladi.

Bugungi kunda dizayn faqat badiiy ifoda emas, balki muhandislik, ekologik va raqamli tafakkurning mahsulidir. Shu nuqtai nazardan, kostyum dizayni tadqiqotlari transdisiplinar yo‘nalishda — biologiya, kimyo, fizik mexanika, IT va estetika fanlari kesishmasida olib borilmoqda. Bu esa dizaynni faqat tashqi ko‘rinish emas, balki funksional tizim sifatida tushunishga olib kelmoqda. Masalan, “aqlli matolar” (smart textiles) yordamida harorat, yurak urishi yoki harakatni kuzatish imkonini beruvchi interaktiv kiyimlar yaratilmoqda. Ular tibbiyot, sport va harbiy sohalarda keng qo‘llanmoqda.

Shuningdek, 3D chop etish (3D printing) texnologiyasi yordamida individual kiyim qismlari ishlab chiqilib, masshtabli modellashtirish va personalizatsiya imkoniyatlari kengaymoqda. Estetik nazariyalar nuqtayi nazaridan, kostyum dizayni shakl, rang, material va harakat o‘rtasidagi uyg‘unlikni ta‘minlashga qaratilgan. Shakl va siluet dizayn kompozitsiyasining asosiy elementi hisoblanadi[4].

Klassik, romantik, avangard, futuristik uslublar turli davr estetikasini ifodalovchi kategoriya sifatida ilmiy tadqiqotlarda tahlil qilinmoqda. Kostyumda rang tanlash — koloristik uyg‘unlik va kontrast nazariyalari asosida asoslanadi. Matoning teksturasi esa vizual va taktil idrokni belgilab, dizaynning hissiy ta‘sirini oshiradi[5].

Zamonaviy dizaynerlar bu elementlarni nafaqat go‘zallik, balki hissiy kommunikatsiya vositasi sifatida qo‘llashmoqda. Tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, kostyum dizayni inson va muhit o‘rtasidagi estetik dialogni ifodalaydi, shu bois ekologik va ijtimoiy mas‘uliyat bu sohada muhim o‘rin tutadi. “Barqaror moda” (sustainable fashion) konsepsiyasi asosida olib borilayotgan ilmiy ishlanmalar chiqindisiz ishlab chiqarish, qayta ishlanish va resurs tejash tamoyillarini ilgari surmoqda. Bu yo‘nalish global ekologik muammolarni yumshatish va moda industriyasining barqaror rivojlanishiga xizmat qiladi. Shuningdek, madaniy merosga asoslangan dizayn tadqiqotlari milliy libos elementlarini zamonaviy shaklda qayta talqin qilish orqali o‘zlikni saqlashga yordam beradi[6].

Xulosa: Kostyum dizayni tadqiqotlari tahlili shuni ko‘rsatadiki, bu yo‘nalish hozirda faqat moda estetikasi emas, balki ilmiy-texnik, ekologik va psixologik komponentlarni o‘zida mujassam etgan kompleks soha sifatida rivojlanmoqda. Ilmiy yondashuv asosida yaratilgan dizaynlar inson fiziologiyasi, ergonomik qulaylik, estetik idrok va ekologik mas‘uliyatni uyg‘unlashtirish imkonini bermoqda. Kostyum dizayni sohasidagi innovatsiyalar – 3D modellashtirish, aqlli matolar, biopolimerlar va raqamli vizualizatsiya – badiiy ijod va texnologiya o‘rtasidagi chegaralarni yo‘qotib, yangi avlod dizayn madaniyatini shakllantirmoqda. Shu asosda, zamonaviy dizaynerlar nafaqat go‘zallik, balki barqarorlik, ekologiya va inson markaziyliги tamoyillarini o‘z faoliyatida yetakchi o‘ringa qo‘ymoqda.

Adabiyotlar

- [1]. Tursumatova Shaxlo Samiyevna, & Mamatqulova Saida Raxmatovna. (2022). The importance of creating embroidery patterns from the methods of artistic decoration in the light industry. Innovative Technologica: Methodical Research Journal, 3(05), 1–10.
- [2]. Raxmatovna. M. S. (2022). Analysis of women's clothes sewing-a study to develop a norm of time spent on the technological process of knitting production. International Journal of Advance Scientific Research. 2(03). 16-21.
- [3]. Raxmatovna. M. S. (2022). Research on the development of norms of time spend on the technological process of sewing and knitting production; basic raw materials, their composition and properties. Innovative Technologica: Methodical Research Journal, 3(03), 28-32. ISSN: 2776-0987, Volume 3, Issue 5, May, 2022. 7
- [4]. Raxmatovna. M. S. (2021). The description of perspective fashion trends in men's clothing. Innovative Technological: Methodical Research Journal, 2(10), 15-20.
- [5]. Nizamova, B. B., & Mamatqulova, S. R. (2021). Analysis of the Range Of Modern Women's Coats. The American Journal of Engineering and Technology, 3(9), 18-23.
- [6]. Tursunova, X. Sh., Mamatqulova Saida Rahmatovna. (2020). Ayollar paltosi uchun gazlamalar taxlili. 3 rd international congress of the human and social science researches (itobiad).